

dossier

UITNEEM-
BARE
KATERN
24 PAGINA'S

Meester, hoe leren wij?

INHOUD

- 2 "Onderwijs moet voorbereiden op het leven na de school"
Interview met Paul De Knop, rector Vrije Universiteit Brussel
- 6 Onderwijsvorm, afgestemd op de toekomst
Adjunct-directeur Sjef Drummen over zijn project
- 10 Methodescholen: anders, maar evenwaardig aan klassieke scholen
- 14 Filosoferen in de klas vormt kritische denkers
- 16 Pleidooi voor meer creativiteit in het onderwijs
- 18 Wel of niet: levensbeschouwelijke vakken
Moraalfilosoof Patrick Loobuyck en coördinator inspectie NCZ Eddy Borms in debat
- 22 Kansarme kleuters in de klas
Hoe geef je hen een zo goed mogelijke (school)start

“Onderwijs moet voorbereiden op het leven na de school”

Interview met
Paul De Knop,
rector Vrije
Universiteit Brussel

foto © deMens.nu

Leerkrachten moeten jonge mensen vormen tot goede burgers die hun bijdrage kunnen leveren aan de maatschappij. Er wordt dus veel verwacht van de onderwijsinstellingen. De samenleving verandert ook, en dus staan zij voor heel wat uitdagingen. We gingen praten met Paul De Knop, rector van de Vrije Universiteit Brussel. Met zijn ervaring als leerling, student, leerkracht, raadslid van het GO!, docent, decaan én rector kent hij het onderwijslandschap als geen ander.

Yvan Dheur

“

foto © VUB

Paul De Knop

“Ons systeem is nog te veel gericht op het reproduceren van kennis”

”

Voor welke uitdagingen staat het onderwijs?

Het onderwijs is de toekomst en moet leerlingen en studenten voorbereiden op het leven na de school. Daarbij is de diversiteit aan culturen, talen en religies een rijkdom, maar ook een uitdaging. Een andere uitdaging is de digitalisering, die enorme investeringen vergt. Daarnaast is er nood aan een degelijk personeelsbeleid. Het kan niet dat jonge gepassioneerde leerkrachten geen carrièreperspectief hebben. Maar ook een goede directie is nodig. Zij zijn immers managers van een school zoals bedrijfsleiders van een KMO.

Hoe zie jij de toekomst van het onderwijs in Vlaanderen?

We hebben hoog kwalitatief onderwijs, maar met de huidige besparingen is het nog de vraag of dat houdbaar blijft. Voor het universitair onderwijs wil ik zelfs verder gaan. De regering moet ook opletten om de trein van de internationalisering niet te missen. Als de democratisering niet verder

doorgezet wordt, zullen er daarenboven te weinig jongeren opgeleid worden om onze samenleving boven water te houden. Door het ingangsexamen voor de geneeskunde zijn er bijvoorbeeld al te weinig artsen en tandartsen in Vlaanderen. Daarnaast stellen we vast dat er meer dan 3500 ingenieurs te kort zijn. Wij willen er wel meer opleiden, maar er zijn te weinig studenten die hiervoor kiezen. We moeten ze in het buitenland zoeken, maar wie wil er hier studeren als je verplicht bent in het Nederlands les te volgen? Waar gaan we de talenten halen voor bepaalde jobs? We mogen de boot niet missen.

Wat denk jij van het Nederlandse onderwijsstelsel?

Daar zijn positieve en negatieve aspecten aan. In Nederland richt men zich meer op het stimuleren van talenten en de jongeren krijgen er een meer praktijkgerichte opleiding. Ze confronteren er de studenten met problemen die ze zelf moeten leren oplossen, vaak in groepsverband. Dit is

een goede voorbereiding op het latere leven, waar men ook moet zoeken naar geschikte oplossingen voor problemen en moet werken in teamverband. Ons systeem is nog te veel gericht op het reproduceren van kennis. Daartegenover staat dat ze in Nederland de leerlingen niet echt aanzetten tot hard werken of het doorzettingsvermogen stimuleren. Men is er ook te veel gericht op het mercantiele; op het verkopen of goed kunnen uitleggen. Algemeen zijn ze meer vooruitstrevend dan wij, maar ze hebben vaker problemen met tucht. Niet dat iedereen in het gareel moet lopen, maar er moet wel luisterbereidheid zijn. In Nederland zijn de studenten zeer assertief; dat maakt het lesgeven wel moeilijker. Elk systeem heeft zo zijn voor- en nadelen.

Hoe moet het onderwijs kansen creëren voor kansarmen?

Het is belangrijk om kansarme kinderen niet af te zonderen in een soort van gettoscholen. Frank Vandenbroucke heeft geprobeerd om in het onderwijs zo'n mix te

verkrijgen, maar dat blijft zeer moeilijk. Hij heeft ook een maximumfactuur ingevoerd voor zaken die niet onder de ontwikkelingsdoelen en eindtermen vallen. Extra uitstapjes en andere activiteiten zijn leuk en versterken de groepsband, maar kosten ook geld. Zonder die maximumfactuur zijn er scholen/leerlingen die wel op schoolreis gaan en andere niet. Terwijl iedereen recht heeft op hetzelfde aanbod.

Hoe sta jij tegenover alternatieve onderwijsvormen zoals Steiner, leefscholen of Freinet?

Voor zover ik weet, hebben leerlingen van Steinerscholen evenveel slaagkansen als leerlingen die les kregen volgens de reguliere methodes. Ze hebben echter soms wel te kampen met aanpassingsproblemen. We zien wel dat de betrokkenheid van de ouders vaak hoger ligt.

Wat is het belang van filosoferen in het onderwijs?

Filosofie helpt bij het bepalen van waarden, doelen en ethische regels. Zo kan je

het leven kaderen. Er zijn vele filosofieën. Zo vind ik bewegen heel belangrijk. Leerkrachten met charisma kunnen filosoferen op een constructieve wijze aanleren, zodat leerlingen een eigen levensfilosofie kunnen vormen. Stimuleer kinderen, geef hen alle kansen en als ze die niet grijpen, is dat hun keuze.

Is er in het onderwijs voldoende plaats voor vrijheid van meningsuiting en creativiteit?

Iedereen heeft in onze samenleving het recht om zijn of haar mening te uiten. Het is belangrijk om met die vrijheid te leren omgaan. Onze grootste verworvenheden zijn onze vrijheden en die moeten we absoluut vrijwaren. Maar vrijheid betekent ook een verantwoordelijkheid. Je mag andere mensen niet kwetsen, maar waar ligt de grens?

Merk jij iets van de radicalisering van jongeren?

Wat is radicalisering? Er zijn moslimstudenten die een gebedsplaats vragen op de campus. We hebben hen doorverwe-

zen naar de talrijke gebedsplaatsen in de buurt, maar ze zijn zelf gebedsruimtes gaan inrichten. Dit laten we echter bewust niet toe! Ze aanvaarden bijvoorbeeld ook de evolutieleer niet en komen aanzetten met theorieën over het creationisme. De VUB staat voor bepaalde waarden, daarom heb ik de plaat met de zin van Poincaré terug naast mijn deur gehangen. We voeren ook een redelijk eigenzinnig vak in om jongeren stil te laten staan bij belangrijke maatschappelijke thema's.

Kan een levensbeschouwelijk neutraal vak als LEF, Levensbeschouwing, Ethiek en Filosofie, een plaats hebben in het onderwijs?

Ik ben voor het principe van scheiding van kerk en staat. We moeten jongeren echter wel kennis laten maken met de verschillende levensbeschouwingen. Als vrijzinnige heb ik ook interesse in de religie van een moslim, een jood of een christen. Daar moeten we in de toekomst meer mee leren omgaan.

De regering mag de trein van de internationalisering niet missen

We moeten ons afvragen of het huidige onderwijslandschap houdbaar is. In het vrije net bestaan er zeer uiteenlopende scholen zoals joods-orthodoxe, protestantse, islamitische en andere. Is dat wel houdbaar? Het lijkt mij beter om één officieel onderwijsnet te hebben waar iedereen kennis maakt met al die levensbeschouwingen. Kennismaken en niet belijden! Het is hierbij vooral belangrijk dat we goed opgeleide mensen hebben die in staat zijn zo een vak te geven. Ze moeten afstand kunnen nemen van hun eigen levensbeschouwing en objectief zijn. Het zou een rationalisering van het onderwijs kunnen zijn. Al moet men dit niet doen omwille van besparingen. De samenleving verandert en levensbeschouwing maakt daar deel van uit.

foto © VUB

Onderwijsvorm, afgestemd op de toekomst

Interview met **Sjef Drummen**

Het hart van het Agoracomplex:
ruimte voor ontmoeting.

In het Nederlandse Roermond staat een bijzonder gebouw. Alleen wat rugzakken en de jongeren die er rondlopen, doen vermoeden dat het iets met onderwijs te maken heeft. De onderwijsvernieuwing die daar vorm krijgt is radicaal anders en inspirerend. Geen klassen, geen vakken, geen rapporten en geen zittenblijvers. Alle leeftijden en niveaus, van beroeps tot wetenschappen delen dezelfde ruimten. Welkom in Agora! Sjef Drummen, adjunct-directeur en bezieler van dit project twijfelt er geen moment aan: dit is de onderwijsvorm van én voor de toekomst.

Luc Teuwen

‘Onderwijskunstenaar’
Sjef Drummen

Scholen moeten vooral inspireren en ondersteunen, en niet langer dicteren

Waarden boven prestaties

Wanneer ik Sjef Drummen ontmoet, brandt er vooral de vraag op mijn lippen waarom er nood is aan een nieuwe onderwijsvorm. Heeft ons onderwijs niet veel kennis, welvaart en gezondheid teweeggebracht? Deze bijzonder gepassioneerde ‘onderwijskunstenaar’ steekt zonder omwegen van wal.

Drummen: “De huidige opleiding wil het leerproces controleren en beheersen door het op te delen in specifieke vakken. Dat is het model: “ik heb kennis, kopieer ze en je wordt zo slim als ik”. Maar we zijn ondertussen al lang aanbeland in een wereld die enorm snel verandert. Als je kinderen vandaag lesgeeft, gestoeld op het verleden, ontleem je hen de toekomst.

We hebben een ander model nodig dat helemaal gericht is op de dag van morgen. Wie de realiteit voor ogen houdt weet één ding zeker en dat is dat niemand weet hoe

de toekomst eruit zal zien. Dan heb je niets aan je huidige diploma. Een kind dat nu in het lager onderwijs begint, beëindigt zijn onderwijstraject ongeveer in 2030. Hoe de wereld er dan zal uitzien en waar de behoeften zullen liggen, is totaal onvoorspelbaar. En verder gaat dit kind in 2076 met pensioen. Hoe de situatie dan zal zijn, kun je al helemaal niet meer bevatten.

Je moet dus de huidige generatie klaarstomen voor die onzekerheid van morgen en dan worden heel andere dingen belangrijk en moeten jongeren over een heel ander soort vaardigheden beschikken dan diegene die het huidige systeem deze jongeren voorhoudt. De leerlingen de kans geven hun zelfvertrouwen te vergroten is dan de basis van heel dit project. De school dient daarbij vooral te inspireren en te ondersteunen, en niet langer te dicteren. De samenleving moet dringend meer belang hechten aan waarden. We moeten af van de Angelsaksische cultuur waarbij mensen afgerekend worden op hun prestaties.”

Andere leerroute

Om tot dit andere onderwijs te komen, hanteert Agora drie principes: vertrouwen op het gezonde boerenverstand om te weten te komen wat goed is voor jongeren, je intuïtie durven inzetten als een soort kompas voor die onkenbare toekomst en toepassen van wetenschappelijk onderzoek over wat goed is voor jongeren. Hier is flink over nagedacht.

Drummen: “Je zult weinig scholen vinden die zo begaan zijn met kwaliteitszorg die aansluit op de hedendaagse werkelijkheid als hier bij ons. Het team van directeurs en leerkrachten die dit project de komende jaren verder moeten uitbouwen en verfijnen, werken immers nauw samen met vier hoogleraren van de Open Universiteit die gespecialiseerd zijn in verschillende disciplines binnen de pedagogiek en de moderne technologie. De inspectie volgt alles op de voet en wij garanderen bovendien dat elke leerling afstudeert. Alleen de weg ernaartoe loopt heel anders.”

Maatwerk

Hoe je er ook tegen aankijkt, de ganse schoolgemeenschap ademt rust uit. Ik merk geen spoor van vandalisme, verveelde of lawaaijige jongeren. Ik ontmoet ontspannen leerkrachten en begeleiders die ruim de tijd nemen om mij te woord te staan. De jongeren én begeleiders kennen hier een ongeziene vrijheid. Maar wie denkt dat het hier om een of andere vorm van *laisser-faire* gaat en de jongeren maar wat aanmodderen, slaat de bal flink mis.

Drummen: “Elke leerling wordt op maat ondersteund en moet wel degelijk verantwoord worden waarmee hij of zij bezig is. Wij kiezen resoluut voor gepersonaliseerde leerroutes. En dat betekent dat wanneer we bijvoorbeeld honderd leerlingen hebben, er ook honderd leerroutes zijn. Maatwerk dus. Dat kunnen we alleen maar door de huidige technologie te omarmen. Iedereen krijgt hier een laptop en een tablet ter vervanging van schoolboeken die in deze tijden al achterhaald zijn terwijl ze gedrukt worden.”

Geen boeken, maar wel een tablet en een laptop ondersteunen de leerling.

Weerstand

Hier willen ze het onderwijs laten aansluiten op de huidige realiteit. Maar waarom gaan de andere schoolinstellingen en de politiek dan zo moeizaam mee overstag?

Drummen: “Er zijn twee dingen waarom deze omschakeling in het onderwijs zo moeizaam en met veel weerstand verloopt.

Dat is ten eerste de conditionering van hoe mensen denken over leren. We denken met zijn allen eendrachtig te weten hoe onderwijs moet verlopen omdat we zelf ook ooit schoolgelopen hebben. Het is een soort gewoontecocon van waaruit je zelf geen enkel mogelijk alternatief ziet. We adapteren nochtans al die snelle maatschappelijke veranderingen in tal van facetten binnen het leven heel vlot, maar op het gebied van onderwijs gebeurt dat niet. Merkwaardig toch? Een gebruiksvriendelijke tablet bestaat pas vijf jaar, *Twitter* pas negen jaar en *Youtube* tien jaar. We kunnen ons niet meer voorstellen dat we geen *Twitter* of tablet zou hebben, zo snel

gebeuren die maatschappelijke aanpassingen. Wie rijdt er tegenwoordig nog zonder een gps rond, behalve onze grootouders misschien? Maar binnen het onderwijs blijft men als het ware nog steeds de navigatiesystemen weren, “want we zijn er toch altijd al geraakt met de landkaart”.

Angst is het tweede punt. In een maatschappij waar het altijd te doen is geweest om zekerheden op te bouwen, voelt de huidige dynamiek van verandering na verandering heel beangstigend aan. In het huidige systeem werken de leraar en de leerling zich nog te pletter om tijdens het examen niet voor verrassingen te komen staan. Gek, want in het dagelijkse leven kom je alleen nog maar voor veranderingen en verrassingen te staan. Ik durf zelfs te beweren dat we in een nieuw tijdperk zitten, het tijdperk van veranderingen. We gaan naar een totaal andere wereld toe waar bijgevolg totaal andere waarden zich zullen opdringen. Maar het zit blijkbaar in de biologie van elk zoogdier dat je bang bent voor de veranderingen die je niet kent.”

“

Wij kiezen voor gepersonaliseerde leerroutes

”

Niemand weet hoe de toekomst eruit zal zien. Dan heb je niets aan je huidige diploma

Minder parate vakkennis

Moeten we ons dan geen zorgen maken of deze jongeren wel over voldoende kennis zullen beschikken om een bepaald vak te leren?

Drummen: “Er hangt zo veel nostalgie aan vakmanschap dat we blijven vasthouden aan dat verleden. Zo houden we jongeren meer dan zes jaar aan een stuk een schijnzekerheid voor ogen. In vakscholen leren jongeren zes jaar lang voor lasser of iets anders. En wat als tegen de tijd dat ze afstuderen robots al het laswerk aankunnen? Dan heb je ze toch zes jaar voorgelogen, niet? Geen enkel opleidingstraject leidt dezer dagen nog naar werkzekerheid.

Jongeren moet je niet langer kennis indrammen om de wereld aan te kunnen. Met de komst van de tablets is een globale kennisbank onmiddellijk toegankelijk. Die wereld ligt al helemaal aan hun voeten en zij willen die van nature uit exploreren. En zo komen ze vanzelf bij kennis uit. Ze moeten niet kiezen voor een vak om het vak zelf, maar geïnspi-

reerd raken vanuit de verwondering en vanuit hun eigen scheppend vermogen. En dat zou centraal moeten staan in hun leerprocessen. Daarom investeren we enorm in het zelfvertrouwen van kinderen en jongeren.”

Graag naar school

Niet alleen in Nederland maar ook in België toont bevraging duidelijk aan dat een steeds groter aantal leerlingen reeds op vroege leeftijd schoolmoe zijn en zich van vakantie tot vakantie slepen.

Drummen: “Da’s dan nog maar één kant van het verhaal, want tegelijkertijd lijden de docenten onder een enorme werkdruk en ontnemen de administratieve verplichtingen hen alle werkvreugde. Er zitten dus twee ongelukkige groepen bij elkaar die tot elkaar veroordeeld zijn en het bizarre is dat niemand zegt, “laten we daar dan eens iets aan doen”.

Psycholoog Maslow deed met zijn behoeftepiramide duidelijk uit de doeken dat

vooral eer zelfontplooiing zich kan manifesteren, eerst alle behoeften daaronder in de piramide moeten vervuld zijn. En dat gaat natuurlijk ook op voor een kind. Dus als een kind voor je hebt dat de pech heeft geboren te zijn in een gezin waarvan vader zich te pletter zuipt en ma zich prostitueert, dan ga je toch niet beginnen met zo’n kind wiskunde door de strot te duwen omdat het tien jaar is geworden. Dat duw je er hier in en gaat er daar weer uit.

Kinderen zijn als vlinders, maar wij behandelen hen nog als rupsen. We duwen ze in hanteerbare coconnetjes, zeg maar klassen met muren, enkele vensters en een gesloten deur en staan dan verwonderd te kijken dat je dan als vanzelf een soort rattendgedrag krijgt waarbij ze nerveus worden, voortdurend afgeleid zijn en aan elkaar beginnen te pullen.”

Ondertussen gaan in Nederland flink wat stemmen op om het onderwijs in de richting van de Agoraschool te hervormen. ‘Ontschotten’ noemen ze dat daar.

Methodescholen: anders, maar evenwaardig aan klassieke scholen

Het project *Lucht, Aarde, Water en Vuur*. Het 'Wij-gevoel' is essentieel in een leefschool.

In Vlaanderen kiezen ouders steeds vaker methodeonderwijs zoals Freinet-, leef- of Steinerscholen voor hun kinderen. Zo hopen ze naast hun kennis ook hun sociale ontwikkeling, creativiteit en kritische zin te bevorderen. Tegenstanders argumenteren dat deze onderwijsmethodes nadelig zijn voor de prestaties van leerlingen en voor hun kansen op de arbeidsmarkt. De meeste van deze pro's en contra's werden nog maar weinig onderzocht. Maar een rapport uit 2013, *Methodescholen in het Vlaamse basisonderwijs*, geeft alvast een begin van een antwoord op de vraag of methodescholen de schoolresultaten bevorderen of juist niet. Een coördinator van een Freinetschool en een directeur van twee leefscholen geven een inzicht in de praktijk.

Christine Waterschoot en Mieke Werbrouck

Methodescholen onderzocht*

Officieel onderwijs		Vrij onderwijs		
GO! Vlaams Gemeenschapsonderwijs	OVSG Stedelijk en Gemeentelijk onderwijs	FOPEM Federatie van Onafhankelijke, Pluralistische Methodescholen	RSF Steinerfederatie	VSKO Katholiek Onderwijs
				Montessori
			Steiner	
Freinet	Freinet	Freinet		
Jenaplan	Jenaplan			
	Ervaringsgericht	Ervaringsgericht		
Leefschool	Leefschool			
Dalton	Dalton			
	Spelend Leren			

Illustratie gebaseerd op de statistieken van EURYDICE, 2010.

Het rapport baseert zich op gegevens afkomstig uit de SiBO-databank, een onderzoek bij 8000 kinderen. Dit begon in het schooljaar 2002-2003, toen de kinderen in de derde kleuterklas zaten, en liep tot ze naar het secundair onderwijs gingen. Het SiBO-project verzamelde ook informatie van ouders, leerkrachten, directie en zorgcoördinatoren. Er werden toetsen en intelligentietesten afgenomen, vragenlijsten verzameld en zelfs klasobservaties uitgevoerd.

Resultaten

Kleuters uit methodescholen doen het beter dan kleuters uit traditionele scholen. Deze voorsprong verdwijnt in de eerste jaren van het lager onderwijs, dan scoren leerlingen uit methodescholen zwakker. Voor Nederlands eindigen leerlingen van methodescholen aan het einde van het lager onderwijs nog wel op dezelfde plaats. Ook

voor wiskunde maakt een groot deel van de methodescholen een succesvolle inhaalbeweging.

De ene methodeschool is de andere niet

Bij al deze uitspraken moeten we schrijven: 'gemiddeld' en 'over het algemeen'. Er zijn namelijk grote verschillen wat de pedagogische aanpak en het onderwijsnet betreft. Ook tussen scholen van hetzelfde net en met eenzelfde pedagogie zijn er ongelijkheden. Bovendien verschillen leerlingen ook van elkaar. Ten slotte kunnen nog andere omstandigheden de resultaten beïnvloeden. Zo kunnen scholen door hun ligging elk een eigen publiek aantrekken.

Freinetschool en leefschool

Freinetscholen zijn de populairste methodescholen, gevolgd door leefscholen, er-

varingsgerichte scholen en Steinerscholen (EURYDICE, 2010). De andere types komen veel minder voor. Wij spraken daarom met de coördinator van De Levensboom, een Freinet FOPEMschool, en met de directeur van De Sterappel en De Zonnewijzer, twee leefscholen van het GO!. De Levensboom was een van de deelnemende scholen aan het SiBO-onderzoek.

Zowel de Levensboom als de leefscholen zijn ervaringsgerichte scholen. Daarmee wordt bedoeld dat men de ontwikkeling van het kind wil stimuleren door het te betrekken.

*Bron en meer info: *Methodescholen in het Vlaamse basisonderwijs. Een overzicht van onderzoek naar de werking en effecten van methodescholen op basis van SiBO*, J. de Bilde, B. De Fraine en J. Van Damme, KU Leuven, 2013.

De aanpak van het Freinetonderwijs

Yf Tanghe

Uit het leefboek van een kleuter. In hun leefboek vertellen leerlingen van Freinetschool De Levensboom wat hen bezighoudt. Daar wordt dan rond gewerkt.

“Intussen weten mensen dat er in Vlaanderen andere scholen zijn dan de traditionele, maar velen slaan ze door elkaar.” Zo vertelt Yf Tanghe, coördinator van De Levensboom, een ervaringsgerichte Freinetschool in Wevelgem.

Hoe anders is een Freinetschool?

Van de peuterklas tot het zesde leerjaar zitten bij ons een honderdtal leerlingen. Vanuit hun nieuwsgierigheid, hun ervaringen of vragen, streven we de leerdoelen na, niet omgekeerd. Omdat we geloven dat kinderen meer opsteken als ze betrokken zijn. De Freinetcomponent geeft ons handige technieken om dat organisatorisch aan te pakken.

Wat kan ik mij daar in de praktijk bij voorstellen?

We werken veel coöperatief. Leerlingen werken samen om taken aan te pakken, in de klas, in kleine groepjes of per twee. Ze zoeken bijvoorbeeld iets op over de natuur, om het te weten en het dan ook met elkaar te delen. Of in plaats van een klassiek opstel, zijn er vrije teksten als communicatiemiddel. Kinderen schrijven teksten omdat ze iets te vertellen hebben en niet voor de leerkracht om te verbeteren.

Hoe stimuleren jullie de leerlingen om zelf na te denken?

Dat doen we met wat we ‘vrij initiatief’ noemen. Kinderen krijgen tijd, ruimte en middelen om hun voorstellen uit te werken. Zo vertelde een leerling uit het oudste lager (n.v.d.r.: *graadklas vijfde en zesde leerjaar*) dat zijn vader geflitst was. Er werd over gepraat in de klas en de kinderen startten een project op om de eigen schoolomgeving veiliger te maken. Daar kwam rekenen bij kijken, de wijkagent contacteren of de burgemeester aanschrijven. Probleemoplossend denken is belangrijk bij ‘vrij initiatief’.

Hoe komt levensbeschouwing aan bod?

Bij ons, een onafhankelijke FOPEMSschool, is dat totaal anders dan in een Freinetschool van het gemeenschapsonderwijs, van de stad of het katholieke net. De leerlingen kiezen niet voor het vak godsdienst, zedenleer, islam... maar cultuurbeschouwing wordt geïntegreerd in de werking. Met 24 vestigingen in Vlaanderen nemen we daarin het voortouw. Kinderen denken na over verschillende levensbeschouwingen, over hoe je de dingen in het leven bekijkt. Zoals over hoe je je kleedt, de manier waarop je

gezin is samengesteld, over gelovig zijn of niet enzovoort.

Is een Freinetschool geschikt voor alle kinderen?

Dit is een school voor alle kinderen, maar net als in elke school botsen wij ook op de beperkingen. Het grootste probleem hier is als een kind geen zelfsturing heeft. We doen appel op hun verantwoordelijkheid, op meedenken, op deel uitmaken van een groep... Kinderen die dat niet kunnen ontwikkelen – dat zijn een of twee kinderen op honderd – moeten continu externe structuur krijgen en passen soms beter in een klassieke school.

Hoe zijn de slaagkansen van oud-leerlingen in verdere studies?

Bijna alle kinderen doen het goed in het middelbaar, omdat ze een aantal troeven meekregen. Zo zijn ze leergierig gebleven. Hun sterkte is vooral dat ze goed georiënteerd zijn. Wij hebben veel contact met de ouders, en praten met hen over de talenten van hun kind. Zo wordt er ook vaak in overleg een studierichting en een school gekozen.

De methodieken van een leefschool

Christine Driesmans

“Een project is nooit iets individueels, maar een groepsgebeuren.”

“Er bestaat niet zoiets als dé leefschool. Elke school ontwikkelt zich en groeit volgens de context waarin ze is ontstaan.” Christine Driesmans is directeur van scholen De Sterappel in Sint-Gillis-Waas en De Zonnewijzer in Kieldrecht.

Hoe anders is een leefschool?

Alles is gebaseerd op gelijkwaardigheid. Een leefschool biedt ervaringsgericht en heel kindgericht onderwijs. Een leefschool is altijd kleinschalig waardoor je een grote betrokkenheid krijgt. Het samenwerken is een belangrijke pijler want het ‘wij-gevoel’ is essentieel bij ons.

Onze leerkrachten zijn leefgroepbegeleiders die de leerlingen coachen. Er wordt niet met vaste handboeken gewerkt, de thema’s worden voorgesteld door de kinderen en uitgewerkt in de vorm van projecten. De leefgroepbegeleiders zien er op toe dat alle leerdoelen in de projecten aan bod komen.

Wie gaat er naar een leefschool?

De meeste ouders kiezen heel bewust voor onze visie omdat we vanuit de leefwereld van de kinderen vertrekken en de betrok-

kenheid hen aanspreekt. Soms zien we kinderen uit het traditioneel onderwijs naar ons komen die zich niet daar niet goed voelen. Een kind dat het heel moeilijk heeft met strikte regels bijvoorbeeld, kan hier openbloeien omdat er in onderling overleg afspraken worden gemaakt. De kleinschaligheid van een leefschool werkt ook bijzonder goed voor kinderen die moeite hebben met drukte.

Hoe stimuleren jullie de leerlingen om zelf na te denken?

Dat gebeurt vooral in de kringgesprekken. Daar leren de kinderen oplossingsgericht denken, worden conflicten opgelost en projecten uitgekozen. Een project is nooit iets individueels, maar een groepsgebeuren. Eens een onderwerp vaststaat, worden er duidelijke doelen opgesteld voor het eindproduct.

Is een leefschool geschikt voor alle kinderen?

Ja, maar de kinderen moeten enkel in staat zijn te groeien naar zelfstandigheid. Ik pleit zelfs voor een zo divers mogelijke groep. Een leefschool mag geen eliteschool zijn met alleen maar kinderen van hoogopge-

leide ouders, want dat is het beeld dat nog te vaak leeft.

Hoe komt levensbeschouwing aan bod?

In het GO! komt dat aan bod in de uren die in het lestijdenpakket hiervoor zijn. De ouders kiezen de levensbeschouwing.

Hoe zijn hun slaagkansen in verdere studies?

Als de kinderen juist georiënteerd zijn, zijn er heel weinig problemen. Onze leerlingen kunnen heel zelfstandig werken en studeren. Ze zijn ook heel goed in plannen. Ze hebben geleerd om te onderhandelen en om in team te werken. Onderhandelen betekent niet dat je altijd je zin krijgt, maar dat je aanvaardt dat iedereen zijn/haar stem heeft.

Je zou onze kleuters eens moeten horen tijdens de kringgesprekken waarin een project wordt voorgesteld. Echte onderhandelaartjes zijn dat! Als begeleider zie je er natuurlijk op toe dat de mondigste kinderen niet steeds hun zin doordrijven.

Filosoferen in de klas vormt kritische denkers

Elanur (6 jaar) mijmert: "Planten kunnen verdrietig zijn, maar ze kunnen het niet zeggen"

Filosoferen met kinderen is in. Vragen zoals "kan je denken zonder taal?" of "wat is geluk?" zouden hen leren dat ze door bepaalde vragen te onderzoeken soms tot betere vragen of antwoorden komen. Bovendien wordt hun morele en sociale ontwikkeling gestimuleerd. "Door te filosoferen leren kinderen zichzelf en de ander in vraag te stellen", zegt Goedele De Swaef, leerkracht moraal en specialist in het thema.

Britt Finaut

Goedele De Swaef studeerde Morele Begeleiding aan de Universiteit Gent. Ze was op zoek naar een onderwerp voor haar thesis, toen ze haar dochter mijmerend naar een fles zag staren. "Moeke, die fles water daar, zie ik die echt, of denk ik die?" Ze bleek op jonge leeftijd al zeer filosofisch uit de hoek te kunnen komen en zo werd haar thesis-onderwerp en passie geboren.

Voor het praktische aspect ging ze filosoferen in een school in Gent. Dat leidde vervolgens tot een job bij de Pedagogische

Begeleidingsdienst van de stad Gent. Doorheen haar carrière filosofeerde ze met kinderen en volwassenen van alle leeftijden die verschillende onderwijsvormen volgden. Ze werkte ook met leerkrachten en is lid van de vzw Vlaams Netwerk voor Eigentijds Filosofieonderwijs (VEFO) die ijvert voor degelijk filosofieonderwijs voor iedereen.

Wat houdt dat filosoferen in de klas nu precies in? Wat onderscheidt een filosofisch gesprek van andere gesprekken? Voor Goedele De Swaef is dat duidelijk de in-

houd: wijsgerige gesprekken gaan bijvoorbeeld over de aard en betrouwbaarheid van kennis, wat er bestaat en hoe het bestaat, of welke dingen het waard zijn nagestreefd te worden. Wijsgerige gesprekken gaan er volgens haar ook anders aan toe dan gewone conversaties: "Binnen datgene wat men wil bespreken, wordt er een focus gelegd die vergelijkbaar is met een legoconstructie waarbij men de legoblokjes niet gewoon naast elkaar legt, maar ze met elkaar verankert om tot een bouwwerk te komen. Veel scholen houden namelijk praatrondes

Rayan (6 jaar)
filosofeert: "Geluk is
niet doodgeschoten
zijn in de oorlog"

Goedele De Swaef

waarbij de kinderen bijvoorbeeld samenzitten om te vertellen wat er in het weekend gebeurd is. Een kind kan dan vertellen dat hij bij oma geweest is, maar bang was van de hond. Andere kinderen kunnen reageren dat ze ook bang zijn van honden. Je kunt die emoties bespreken. Dan wordt de angst als thema genomen en komt iedereen om beurt aan het woord. Maar je kunt ook verder bouwen. Je kunt je afvragen of een hond weet dat hij stout is? Of een baby stout kan zijn? En vanaf wanneer weet die baby dat? Dan ben je op een heel ander niveau bezig. Dan kan iedereen meedenken. Samen nadenken over iets is anders dan elk naast elkaar je verhaal doen. Het filosofisch gesprek is geen groepsdiscussie, maar ook geen vrijblijvende uitwisseling van meningen of anekdotes. Het samen denken staat centraal."

De grondlegger van het filosoferen in de klas is de Amerikaanse professor Matthew Lipman. Hij merkte op dat zijn studenten onvoldoende in staat waren om vragen te stellen en om met elkaar in dialoog te gaan. Hij ging ervan uit dat kinderen te veel gegevens te slikken krijgen en onvoldoende gestimuleerd worden om zelf kritisch na te denken en uit te zoeken waar de dingen vandaan komen. Daarop schreef hij een

aantal romans waarin kinderen in dialoogvorm over filosofische thema's praten.

Goedele De Swaef stelde vast dat kinderen bij het lezen van die romans vooral het verdere verloop van het verhaal wilden kennen in plaats van over bepaalde aspecten uit dat verhaal te gaan nadenken. "Ik merkte dat bij korte verhaaltjes de filosofische kwesties vaak wel opgepikt werden en er dan een gesprek ontstond, zelfs bij jonge kinderen. Er moet natuurlijk taal aanwezig zijn, maar met vier- vijfjarigen kan men al korte filosofische gesprekjes voeren. Er hoeft overigens niet altijd vanuit een tekst vertrokken te worden. Een baby-pop of een bloemkool kunnen prima stimuli zijn. Jonge kinderen kunnen na het gesprek de gedachten waar ze geen woorden voor hebben op een creatieve manier uitdrukken door een tekening te maken."

Ook binnen kunstonderwijs heeft filosoferen een meerwaarde. Zo werkte ze met leerlingen van een Amsterdamse kunstschool: "Een bol klei kan een perzik voorstellen, maar wat als je eerst een pit vormt, daarrond vrucht-vlees aanbrengt en dan de schil eromheen doet? Daar kun je filosofisch mee aan de slag gaan. Of je kunt een kunstwerk maken van klei en daarna die klei weer samenkneden.

Dat kunstwerkje heeft bestaan, maar bestaat het nu nog? Zit het in de klei? Vanaf wanneer bestaat iets? Is een idee voldoende? Dat is waardevolle materie om van te vertrekken."

Filosofische vragen kan je dus stellen op alle onderwijsniveaus en in alle leergebieden, vindt Goedele De Swaef: "Kun je denken zonder taal?" "Als nul niks is, waarom bestaat het dan?" "Wanneer doe je een volk onrecht aan?". Bovendien is ze overtuigd van hun grote pedagogische waarde: "Het feit dat er naar de kinderen wordt geluisterd en elke inbreng er toe doet, sterkt hun eigenwaarde en zelfbeeld. Al doende ontwikkelen ze vele denkvaardigheden en attitudes. Ze leren hun vragen en gedachten helder te formuleren, nauwgezet te luisteren naar elkaar, hun mening te onderbouwen en voort te bouwen op andere ideeën. Ook leren ze sommige van de eigen denkbeelden los te laten en de zaken vanuit een ander perspectief te bekijken om zo de eigen wereld voor een stuk open te trekken en de eigen oordelen op te schorten. Mensen staan sowieso nogal snel klaar met een oordeel en een eigen mening, maar bij filosofie is dat anders, want men gaat denken over het eigen denken. Zichzelf en een ander in vraag stellen. Kritische burgers kweken dus!"

Pleidooi voor meer creativiteit in het onderwijs

Leerlingen en studenten bereiden zich voor op het leven dat na hun studietijd op hen wacht. Dat leven ziet er nu al heel anders uit dan in de tijd van de industrialisatie, toen je een vak moest kennen om goed je brood te verdienen, en er zijn nog veel meer veranderingen op komst. Jongeren zullen een creatief antwoord moeten geven op die onzekere toekomst. Daarom wil expert Ken Robinson meer creativiteit in het onderwijs.

Gilles Van Zeveren en Nils Vandevijvere

Ken(neth) Robinson is een Brits auteur, spreker en internationaal adviseur op het gebied van kunst, onderwijs en creativiteit. Hij studeerde Engels en toneel en schreef zijn doctoraat over toneel en theater in het onderwijs. Al jaren doet hij onderzoek naar en hij publiceerde ver-

schillende werken over educatie en creativiteit. In 2007 bereikte hij, dankzij een veelbekeken TED-presentatie (TED is een non-profit organisatie gewijd aan het verspreiden van ideeën), een ruim publiek met zijn kritische bedenkingen bij het onderwijsstelsel.

Jongeren wapenen

Educatie is een belofte aan leerlingen, stelt Ken Robinson. Onderwijs zou hun succeschansen in de toekomst moeten vergroten, maar net omdat de toekomst zo onvoorspelbaar is, zegt hij, moet er meer aandacht worden gevestigd op creativiteit. Er zal na-

foto © Sebastiaan ter Burg

Ken Robinson

melijk binnenkort nog meer dan nu al het geval is, plaats zijn voor een hele waaier aan talenten en unieke profielen. De uitdaging is om de talenten van elke leerling verder te stimuleren en te ontwikkelen zodat ze succesvol klaargestoomd worden voor de toekomst die hen staat te wachten.

Creativiteit stimuleren is motiveren

Waar Ken Robinson ook vaak naar verwijst, is het probleem van demotivatie in het onderwijs. Kinderen bezitten namelijk talenten, maar naargelang ze vorderen in hun educatie krijgen ze vaak het gevoel dat hun specifieke talenten niet gewaardeerd worden in een klas. Hierdoor worden ze aangetast in hun zelfbeeld en eigenwaarde en demotiveren we hen om zichzelf en hun individuele talenten verder te ontwikkelen.

Hij is ook tegen het geven van medicatie aan kinderen met ADHD: “We halen onze kinderen doorheen hun educatie door ze te verdoven, maar we zouden het omgekeerde moeten doen. We zouden ze net wakker moeten schudden en het talent in hen doen ontwaken.”

Schuld van de geschiedenis

Dat dat nu nog onvoldoende gebeurt, wijt hij aan de geschiedenis, met name aan de industrialisatie. Scholen zijn georganiseerd volgens het economisch model en symboliseren volgens hem fabrieken: aparte voorzieningen voor verschillende opleidingen,

van elkaar gescheiden vakgebieden en alles wordt georganiseerd per leeftijd. Deze hele structuur wordt in vraag gesteld door te verwijzen naar de individuele krachten en noden van een leerling. Sommige leerlingen presteren beter of slechter in bepaalde disciplines dan andere kinderen van dezelfde leeftijden. De ene doet het beter in grote groepen, de andere in kleine groepen of zelfstandig.

Het klassieke onderwijssysteem legt meer nadruk op wiskunde, wetenschappen en taal dan op de humane wetenschappen. Kunst komt in het onderwijs al helemaal op de laatste plaats. Ken Robinson stelt dat deze verschillende disciplines gelijk vertegenwoordigd moeten zijn om creativiteit te bevorderen; creativiteit komt namelijk tot stand door het benaderen van een probleem vanuit een variëteit aan disciplines.

Weg met de angstmaatschappij

De angst voor het maken van fouten groeit bij de meesten van ons naarmate we ouder worden. Het heeft een sterke voedingsbodem in een maatschappij die het maken van fouten als negatief bestempelt. Dit zet zich uiteraard ook voort binnen het onderwijs, dat als doel heeft goede burgers te vormen die voldoen aan de noden van de maatschappij.

Volgens Ken Robinson is angst voor het maken van fouten nefast voor creativiteit: “als je bang bent om fouten te maken, zal je nooit met iets origineels komen”. Kinderen zijn creatief. Ze proberen dingen uit, maken fouten, maar steeds blijven ze proberen. Dat is de reden waarom ze zo goed met innovatie omkunnen.

Ken Robinson ijvert dus voor een hervorming van het onderwijs en de onderwijsstructuur. Daarbij moeten er andere instrumenten en materialen aangewend worden en anders opgeleid personeel.

Stap in de goede richting

Aansluitend bij zijn visie zien we dat in de huidige lerarenopleidingen al activerende principes en werkvormen onderricht worden binnen verschillende vakgebieden om onderwijs meer ervaringsgericht te laten verlopen en de aandacht voor ‘reproductie’ te verleggen naar ‘productie’. Binnen deze werkvormen wordt de functie van een leerkracht als alwetende specialist veranderd naar een ‘coach’ die zich mee in de leef- en denkwereld van het kind verplaatst en het zoveel mogelijk individueel probeert te begeleiden in zijn zoektocht naar antwoorden.

Dit staat haaks op het oude model, waarbij de leerkracht via doceren slechts één methode aanbood om een probleem te behandelen en de leerling deze maar moest overnemen. Bovendien trachten leerkrachten nu steeds meer samen met collega’s uit andere vakgebieden te werken aan *VOE-ten*: vakoverschrijdende eindtermen. Dit is mogelijk een eerste stap naar het interdisciplinair onderwijs waar Robinson voor pleit.

Hieruit kunnen we concluderen dat het onderwijs reeds progressie heeft geboekt, maar de meet is nog niet in zicht.

Literatuur:

The Element: How Finding Your Passion Changes Everything van Lou Aronica en Ken Robinson (2009)

Out of Our Minds: Learning to be Creative (2011)

Creative Schools: The Grassroots Revolution That’s Transforming Education van Ken Robinson (2015)

www.sirkenrobinson.com

Wel of niet: levensbeschouwelijke vakken

foto © deMens.nu

M

oeten alle levensbeschouwingen bestudeerd worden door leerlingen, of moeten minderjarigen de levensbeschouwing van hun keuze beleven op school? Professor Patrick Loobuyck, moraalfilosoof aan de Universiteiten van Antwerpen en Gent, pleit voor het invoeren van een algemeen vak *Levensbeschouwing, Ethiek en Filosofie (LEF)*. Eddy Borms, coördinator van de inspectie voor niet-confessionele zedenleer, ziet daarentegen een meerwaarde in levensbeschouwelijke vakken.

Liza Janssens

Levensbeschouwing op school: op welke manier

Eddy Borms: Levensbeschouwing gaat over je overtuigingen, hoe je in het leven staat, op welke manier je je engageert of net niet, hoe je je gedraagt, waarom sommige dingen je onverschillig laten en andere niet. Het is een manier van leven die invloed heeft op het individu en de mensen waar hij of zij mee in contact komt. Een levensbeschouwelijke leerkracht legt op voorzichtige wijze getuigenis af van zijn of haar levensbeschouwing en gaat hierover in dialoog met de leerlingen. Zo kunnen zij de levensbeschouwing echt beleven.

Patrick Loobuyck: Door het schoolpact worden in het officieel onderwijs de levensbeschouwelijke vakken naast elkaar georganiseerd. Die vakken worden uitbesteed aan derden, de levensbeschouwelijke organisaties. Levensbeschouwing, filosofie en ethiek zijn echter maatschappelijk belang-

rijke opleidingsonderdelen. Daarom pleit ik voor een onafhankelijk, algemeen vormend, verplicht vak waarvoor eindtermen zijn geformuleerd: *Levensbeschouwing, Ethiek en Filosofie* (LEF).

Is het schoolpact achterhaald?

Borms: Het schoolpact is niet zomaar een moment uit de geschiedenis. Het heeft ervoor gezorgd dat het vak niet-confessionele zedenleer werd ingevoerd. Zo ontstond er vrijheid van levensbeschouwing, ondanks dat het begrip niet-confessioneel op het veto van de bisschoppen stuitte. Er is hard voor gestreden om ongelof een duidelijke plaats te laten krijgen in de maatschappij. Niet als een restgroep, maar als een levensbeschouwing met een duidelijke ethiek en engagement.

Loobuyck: Het schoolpact had zijn verdienste, maar is inhoudelijk op zijn einde aan het lopen. Het was de bedoeling dat men koos

voor het levensbeschouwelijke vak dat in het verlengde lag van de eigen levensfilosofie. Nu kiezen mensen om andere redenen voor een bepaald levensbeschouwelijk vak. Zo kiest men voor de lessen niet-confessionele zedenleer omdat men niets met godsdienst wil te maken hebben, maar is men verbouwereerd dat de *Fakkeltjeskrant* en de *Lentefeesten* en het *Feest Vrijzinnige Jeugd* aandacht krijgen in de les. We zijn bijna zestig jaar later, laat ons eens kijken of we dit systeem niet beter kunnen organiseren.

Interlevensbeschouwelijke competenties

Borms: De dynamiek die rond het schoolpact ontstond, heeft geleid tot secularisering. Secularisering in de zin dat je de ander in zijn levensovertuiging respecteert en niet in de zin dat levensbeschouwingen verdwijnen. De leerkrachten levensbeschouwelijke vakken zijn spontaan gaan samenwerken. De erkende instanties en de vereniging van

Loobuyck: "Levensbeschouwing is geen aparte categorie die je niet kan bestuderen"

“ Loobuyck: We weten niet eens wat er in die lessen verteld wordt ”

de levensbeschouwelijke vakken presenteren in september 2013 in het Vlaams parlement de 'interlevensbeschouwelijke competenties'. In deze tekst spraken zij af dat de leerkrachten in kwestie voor kinderen van 6 tot 18 jaar gezamenlijke projecten zullen opzetten om te leren omgaan met de diversiteit in de maatschappij en zo meer verdraagzaamheid te bekomen.

Loobuyck: Ik ben blij dat er rond interlevensbeschouwelijke competenties wordt gewerkt. Maar we mogen de geschiedenis niet vertekenen; een dergelijke samenwerking werd lange tijd tegengewerkt. Nu is het wat te laat en te weinig.

Borms: Al in 2004-2005 gaven wij advies aan leerkrachten om samen te werken. Het voorbije schooljaar is dit een verplichting geworden.

Loobuyck: We moeten die samenwerking en dialoog verankeren in eindtermen. Leerlingen moeten reflecteren over de plaats van religie in een seculier democratisch bestel.

Er is onderzoek dat bijvoorbeeld aantoont dat moslims niet goed weten hoe de Koran en de sharia zich verhouden tot de democratie. Wie heeft het hen ooit uitgelegd? De islamleerkracht wellicht niet, we weten niet eens wat er in die lessen verteld wordt.

Pasmunt voor radicalisering

Borms: Als je de islamlessen afschaft, dan zullen moslimjongeren elders naar zingeving en identiteit zoeken. Op het internet bijvoorbeeld, wat radicalisering in de hand werkt, want je biedt hen geen kader. Terwijl ze nu in de lessen islamitische godsdienst, via de interlevensbeschouwelijke competenties, andere levensbeschouwingen ontmoeten. Een 16-jarige moslim praat dan vrij en spontaan met een vrijzinnig humanist van zijn leeftijd.

Loobuyck: In de strijd tegen radicalisering kan het zinvol zijn om de islamlessen op school te behouden. Heel wat mensen leggen mij woorden in de mond alsof ik voor de afschaffing van levensbeschouwelijke vak-

ken ben. Dat is niet per se zo. Ik ben voor het invoeren van LEF, want ik vind dat de leerhouders van dat vak voor elke leerling toegankelijk moeten zijn. Wat daarnaast met de geëngageerde levensbeschouwelijke vakken moet gebeuren, is een afzonderlijke discussie. Ze kaderen binnen de godsdienstvrijheid en kunnen facultatief worden aangeboden aan mensen die dat wensen.

Ook LEF in het vrije net

Borms: Als LEF zo'n groot maatschappelijk belang heeft, waarom het dan enkel in het officiële onderwijs invoeren en 75 procent van het onderwijslandschap ongemoeid laten?

Loobuyck: Niet het GO! of het stadsonderwijs moet hierin initiatief nemen, maar de samenleving. De Vlaamse overheid moet afdwingbare eindtermen opleggen voor alle scholen, ook die uit het vrije onderwijs. De evolutie van de secularisering is zo sterk dat het katholieke net nog wel vasthoudt aan haar katholieke project, maar de leer-

Borms:

Gaat de overheid dan zeggen hoe men de Koran moet lezen?

Borms: “Maar kennis hebben over een levensbeschouwing is iets helemaal anders dan ze beleven”

krachten en leerlingen zijn al lang niet meer allemaal katholiek. LEF zou hier een interessante insteek kunnen zijn.

BEF?

Loobuyck: Ik pleit voor meer levensbeschouwelijke geletterdheid, morele vorming en filosofie in het onderwijs, wat heeft het vrijzinnig humanisme daar toch tegen?

Borms: Voor burgerschapseducatie en filosofie kan je inderdaad best eindtermen bepalen. Dat is niet zo voor het levensbeschouwelijke. Jij wil ‘de best mogelijke kennis over een levensbeschouwing’ aanbrenge. Wie bepaalt dat? De overheid moet de eindtermen bepalen, zeg je. Gaat de overheid dan zeggen hoe men de Koran moet lezen? Vanuit het principe scheiding van levensbeschouwing en staat kan je daar vraagtekens bij plaatsen.

Loobuyck: Ik ben blij dat je aangeeft dat filosofie en burgerschapseducatie wel zouden kunnen. We struikelen dus enkel over

de levensbeschouwelijke geletterdheid. Ik ben ervan overtuigd dat dit nuttig is. Religie en levensbeschouwingen zijn fenomenen die zich voordoen en een geschiedenis hebben. Ze veruitwendigen zich en spelen zo een bepaalde rol in de samenleving. Je kan dus niet stellen dat levensbeschouwing een aparte categorie is die je niet kan bestuderen.

Borms: Je kan religie zeker bestuderen. Maar kennis hebben over een levensbeschouwing (zoals in een vak geschiedenis), is iets helemaal anders dan ze beleven. Een buitenstaander, met welke kennis dan ook, zal heel goed geïnformeerd moeten zijn, wil hij de best mogelijke kennis over een bepaalde levensbeschouwing aanbrenge. Hij zal daar zeer omzichtig moeten mee omspringen opdat een ouder er niet over struikelt. Je onderschat de gevoeligheden daarrond in de omgeving van het kind en de jongere. De vrije keuze voor en de uitbouw van de interlevensbeschouwelijke competenties binnen de levensbeschouwelijke vakken zijn dan een betere manier van om-

gaan met de vrijheid van levensbeschouwing. Daardoor ontstaan er spontaan van onderuit, niet opgelegd door overheden, initiatieven die leiden tot een verdraagzaam samenleven in diversiteit.

Loobuyck: Ik onthoud dat voor de vrijzinnig humanistische gemeenschap ik moet pleiten voor BEF: Burgerschapseducatie, Ethiek en Filosofie in plaats van voor LEF.

Wil je meer weten over LEF?

Lees dan het boek van Patrick Loobuyck: *Meer LEF in het onderwijs. Levensbeschouwing, Ethiek en Filosofie voor iedereen* (2014)

Meer weten over de lessen niet-confessionele zedenleer?

www.ribz.be

Kansarme kleuters in de klas

In het modern onderwijs moeten zoveel mogelijk leerlingen meekunnen. Er bestaan tal van initiatieven om kinderen die opgroeien in een kansarm milieu een zo goed mogelijke (school)start te geven. Welke deze zoal zijn, gingen we polsen in kleuter- en basisschool De Buurt in Schaarbeek, kleuterschool De Kameleon in Antwerpen en bij de Sociale Dienst Stedelijk Onderwijs Antwerpen.

Ellen Vandevijvere

Kleuter- en basisschool De Buurt, Schaarbeek

Isabelle Mewis, leerkracht derde kleuterklas en Celine Baivy, secretariaat: "Het eerste signaal is vaak de onbetaalde schoolfactuur. Meestal kunnen deze ouders alleen in de basisbehoeften voorzien zoals eten, warmte en een dak boven het hoofd. School-ondersteunend gedrag zoals huiswerk leren maken of spelen met het kind, komt bijna nooit aan bod. Vaak geven ze hun situatie pas toe tijdens een persoonlijk gesprek. Vertrouwen opbouwen is dan ook cruciaal, zodat je hen kan helpen of doorverwijzen. Om de kinderen meer kansen te bieden, moeten de ouders zelf meer ondersteuning krijgen om op lange termijn zelfredzamer te worden."

De school neemt daarom verschillende initiatieven zoals praatgroepen rond opvoeding, filmpjes met school-ondersteunende tips voor thuis en infomomenten.

Ook directeur Hans Vanmarsenille pleit voor extra maatregelen: "We willen graag meer met de sociale sector samenwerken om

het klimaat waarin het kind verblijft, te kunnen optimaliseren. Vaak komt het kind na school in een andere wereld terecht. De ouders zouden dit samen met de school beter op elkaar moeten kunnen afstemmen. Nu is het dweilen met de kraan open."

Afhankelijk van verschillende factoren, krijgt een school extra hulp. Isabelle Mewis: "Tijdens de lessen komt een SES-juf (socio-economische status) spelenderwijs extra ondersteunen, bijvoorbeeld als we weten dat een kind moeite zal hebben met het volgen van een nieuw boekje. We kunnen altijd meer uren gebruiken natuurlijk, maar we hebben wel het gevoel dat dit systeem werkt." Celine Baivy: "Sowieso geven we hen wat extra liefde. En als ze eens geen boterham bij hebben, ach, dan springen we zelf wel bij."

Hans Vanmarsenille

Isabelle Mewis (links) en
Celine Baivy (rechts)

Kleuterschool De Kameleon, Antwerpen-Kiel

De moestuin van De Kameleon is een middel om ouders van kansarme kinderen meer bij de school te betrekken.

Directrice Vicky De Grave en beleidsondersteunend zorgcoördinator Francine Loquet: “Er was een gebrek aan ouderparticipatie. Zoekend naar de oorzaak daarvan, zagen we signalen die op armoede wezen en wisten we dat we dat eerst moesten aan-

pakken. Via de Koning Boudewijnstichting zijn we dan in een project gestapt om hier intensief rond te werken. En dat werpt nu langzaam maar zijn vruchten af.”

De ouder- en leerlingbegeleiding van de school werkt sindsdien continu intensief samen met SES-juffen, het CLB (Centrum voor Leerlingenbegeleiding), OCMW's en de Sociale Dienst.

Vicky De Grave en Francine Loquet: “Voor kansarme ouders is het heel confronterend om hun kind naar school te laten gaan, want ze zien vaak alleen wat het niet kan en heeft. Wij doen er dan alles aan om hen het nut van het schoolgaan te laten inzien. De kosten houden we zo laag mogelijk, en we organiseren activiteiten op hun maat. Zo hebben we onlangs een moestuin aangemaakt, en om de ouders in de opvoeding te ondersteunen, zijn er oudergroepen. Onze geefkast met gratis kleding en spulletjes is erg gegeerd. Ook hebben we een gratis bibliotheek. Elke dinsdagochtend houden we een koffiebabbel in de inkomhal, om laagdrempelig een gesprek aan te

gaan. Om kleuters te leren spelen, geven we doe-zakjes mee waarin bijvoorbeeld puzzels zitten en er zijn geen sancties als er eens iets stuk is. Ook besteden we extra aandacht aan schriftelijke communicatie. We hangen bijvoorbeeld de dag voor een contactavond een papieren bandje om de pols van een kindje zodat ze dit niet zouden vergeten. Ook investeren we in nascholing en proberen we onze visie gezamenlijk uit te dragen.”

Vicky De Grave (links) en Francine Loquet (rechts)

Sociale Dienst Stedelijk Onderwijs Antwerpen

Het is duidelijk dat de ondersteuning niet overal op dezelfde manier gebeurt. Waar De Buurt in Schaarbeek nood aan heeft, biedt de Sociale Dienst aan.

Hilde Nijs en Leen Van Den Eede van de Sociale Dienst: “Onze dienst is opgericht om scholen te ondersteunen wanneer ze geconfronteerd worden met kansarme ouders. We wisselen dan *good practices*

uit van andere scholen, geven vormingen zoals ‘hoe een moeilijk financieel gesprek aangaan’, en helpen de ouders zelf door bemiddeling, doorverwijzingen of vrije tijd betaalbaar te maken. Op langere termijn gaan we een beleid uitstippelen zodat elke school hiervan gebruik kan maken en we zo als één groot team vooruitgang kunnen boeken.”

Hilde Nijs (links) en Leen Van Den Eede (rechts)

RE : Redelijk Eigenzinnig Nadenken over mens en maatschappij

VUB-professoren Karl Verstrynghe, Joke Bauwens, Gily Coene, Jan Danckaert, Wim Distelmans, Els Dumortier, Willem Elias, Dirk Lefeber en Evert Zinzen dagen u uit om na te denken over duurzaamheid. Een inleidende keynotespreker situeert het thema binnen een wetenschappelijk en maatschappelijk kader. Twee weken later discussieert u met een panel over de keuzes die we kunnen maken.

Duurzaamheid, wat is dat dan?

Inaugurele rede

13/10/15 | prof.dr.em. Eric Corijn

Duurzame wetenschap

20/10/15 | Inleider: prof.dr. Jean-Claude Burgelman

03/11/15 | Debat met Jenneke Christiaens,
Ruud Abma en Jorgen D'Hondt

Wanneer Koekelberg-plage?

Klimaat

10/11/15 | Inleider: prof.dr. Philippe Huybrechts

24/11/15 | Debat met Peter Tom Jones,
Cathy Macharis, Sebastian Oberthür,
Pieter Boussemaere
moderator: Jill Peeters

24/7 work out = 100% burn out?

Duurzaam werk

16/02/16 | Inleider prof.dr.em. Mark Elchardus

01/03/16 | Debat met Tom De Ceuster,
Irene Houtman, e.a.

Komt er ook sleet op mijn lijf als ik niet beweeg?

Levenslang en Duurzaam Bewegen

12/04/16 | Inleider prof.dr. Paul De Knop

26/04/16 | Debat met Kristine De Martelaer,
Eric Vanden Abeele, Ilse Smolders,
Evert Zinzen en Ivan Bautmans

Redelijk Eigenzinnig: Reflecties over mens en maatschappij is een keuzevak voor alle VUB-studenten. Het staat ook open voor geïnteresseerden. We dagen de deelnemers uit om verantwoorde keuzes te maken.

Meer info: www.vub.be/RE. Dit programma kwam tot stand met de steun van deMens.nu.

crosstalks

